

Etiska riktlinjer

1
2
3
4
5
6
7
8
9

Sveriges Tandläkarförbund

Förord	4
Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer	6
Kommentarer till de etiska riktlinjerna	8
Tips på litteratur och länkar	18

Du får gärna citera materialet i Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer om du uppger källan. Du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Sveriges Tandläkarförbund har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen).

Förord

Etiska riktlinjer

Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer har tagits fram för att medvetandegöra etiska problem för den enskilde yrkesutövaren och för att understryka tandläkarens personliga ansvar för val och handlingar. Riktlinjerna speglar också tandläkarkårens bild av sig själv och sin yrkesroll.

Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer har funnits sedan 2000. Den här skriften tar upp de etiska riktlinjerna med fördjupande kommentarer så som de fastställdes av förbundsmötet i december 2014.

De etiska riktlinjerna fokuserar på förhållandet mellan tandläkare och patient och utgår från en humanistisk människosyn. De grundar sig på tre primära principer inom hälso- och sjukvård:

- 1) autonomiprincipen som innebär att tandläkaren ska värna rätten till självbestämmande och integritet,
- 2) omsorgsprincipen, som är en kombination av godhetsprincipen och inte-skada principen och som innebär att tandläkaren ska sträva efter att göra gott och förebygga och minska lidande samt
- 3) rättvisepprincipen som innebär att alla människor ska behandlas lika i vården. De olika principerna står ibland i konflikt med varandra och det är då situationen som avgör

vilken princip som väger tyngst. I sådana avväganden kan Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer vara ett stöd.

De etiska riktlinjerna bör utgöra normen för en ansvarskännande tandläkares handlande och uppträdande. Riktlinjerna bygger på god sed och hävd inom tandläkarkåren. De ställer krav på vetenskaplig kunskap och praktisk yrkeskompetens samt klokhet, gott omdöme och reflekterande värderingar. Förbundets medlemmar förväntas följa de etiska riktlinjerna och ska inte medverka i sådan vård där dessa riktlinjer inte kan följas.

Sveriges Tandläkarförbunds Etikkommitté anser att den etiska debatten ska hållas levande i varje tandläkares vardag. Vi hoppas att riktlinjerna utgör ett bra stöd för etiska diskussioner och reflektioner såväl i utbildning och forskning som på kliniken.

Sveriges Tandläkarförbunds etikkommitté
Stockholm december 2014

Margareta Molin Thorén, ordförande
Nils Andersson
Rickard Axelsson
Johanna Norderyd
Cajsa Johansson, ansvarig tjänsteman.

Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer

Antagna av Sveriges Tandläkarförbunds
årsmöte 2000. Reviderade och antagna
av förbundsmötet i december 2014.

1. Tandläkaren ska i sin yrkesgärning låta sig ledas av människokärlek och ärlighet och bemöta patienten med empati, omtanke och respekt. Det främsta målet ska vara patientens hälsa och välbefinnande.

2. Tandläkaren ska bedriva sin verksamhet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, ständigt följa utvecklingen inom vården, vidga sina yrkesrelaterade kunskaper samt efter bästa förmåga och omdöme bidra såväl till den vetenskapliga utvecklingen som till allmänhetens kännedom om denna.

3. Tandläkaren får inte göra sin auktoritet gällande så att den inkräktar på patientens rätt att bestämma över sig själv.

4. Tandläkarens förhållningssätt till patienten ska bygga på principen om människors lika värde och får inte påverkas av för vården ovidkommande förhållanden.

5. Tandläkaren ska då det är motiverat anlita annan sakkunskap och tillmötesgå patientens eller närståendes rimliga önskemål att få en ny bedömning.

6. Tandläkaren har tystnadsplikt avseende den information om patienten som framkommer under yrkesutövningen och ska beakta patientens rätt till sekretess.

7. Tandläkaren får inte låta sig påverkas av otillbörligt förvärvsbegär och ska utföra den undersökning och föreslå den behandling som ter sig berättigad.

8. Tandläkaren ska utan att frångå patientens intressen respektera sina kollegors och andra vårdgivares arbete och integritet.

9. Tandläkaren ska marknadsföra sig själv, sin yrkesutövning och yrkeskåren på ett korrekt, sakligt och respektfullt sätt.

Kommentarer till de etiska riktlinjerna

”Detta är en grundläggande riktlinje som baseras på etiska principer och ställningstaganden, framför allt rättvisepincipen och godhetsprincipen.”

1 ■ Tandläkaren ska i sin yrkesgärning låta sig ledas av människokärlek och ärlighet och bemöta patienten med empati, omtanke och respekt. Det främsta målet ska vara patientens hälsa och välbefinnande.

Kommentar:

Detta är en grundläggande riktlinje som baseras på etiska principer och ställningstaganden framför allt rättvisepincipen och omsorgsprincipen. Riktlinjen förutsätter förmåga till empati och grundas på den humanistiska människosynen, där respekten för människan är basal. Patientens hälsa och välbefinnande skall styra tandläkarens råd och åtgärder.

Innebörden kan illustreras genom att man besvarar frågorna om hur man själv skulle vilja bli behandlad och hur man skulle behandla en människa man älskar. Ett gott omhändertagande förutsätter dessutom att tandläkaren söker vård vid egen sjukdom som kan påverka yrkesutövningen.

2. Tandläkaren ska bedriva sin verksamhet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, ständigt följa utvecklingen inom vården, vidga sina yrkesrelaterade kunskaper samt efter bästa förmåga och omdöme bidra såväl till den vetenskapliga utvecklingen som till allmänhetens kännedom om denna.

Kommentar:

Den vård tandläkaren ger sina patienter ska grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet. Det betyder att behandlingen baseras på kunskaper från forskning och klinisk erfarenhet av vetenskapligt utprovade behandlingsmetoder. Beprövad erfarenhet omfattar även metoder som inte prövats med vetenskaplig metodik, men där en betryggande erfarenhet visar att de är motiverade och rimliga.

Varken den vetenskapliga kunskapen eller den beprövade erfarenheten är statisk. Forskningen presenterar kontinuerligt nya rön och erfarenheten ökar. Det betyder att tandläkaren har en skyldighet att fortlöpande aktualisera sina odontologiska kunskaper i strävan att värna om patientens hälsa och välbefinnande.

Efter förmåga ska tandläkaren alltid ställa sin kunskap till förfogande. Vid forsknings- och utvecklingsarbete ska tandläkaren följa gällande forskningsetiska principer.

”Den vård tandläkaren ger sina patienter ska grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet.”

3. Tandläkaren får inte göra sin auktoritet gällande så att den inkräktar på patientens rätt att bestämma över sig själv.

Kommentar:

Ur denna riktlinje kan det informerade samtycket härledas. Tandläkaren ska med hjälp av sina kunskaper och erfarenheter informera patienten om det aktuella tillståndet och de vårdalternativ som finns. Det kan finnas osynliga barriärer mellan tandläkare och patient som försvårar kommunikationen, exempelvis språkbruk, sjukdomsinsikt och kulturella skillnader. Tandläkaren måste förvissa sig om att patienten har förstått innebörden av informationen, så att patienten själv kan ta ställning.

Patientens självbestämmande innebär att tandläkaren inte får utföra någon behandling mot patientens vilja. Det innebär däremot inte att patienten får bestämma att en viss behandling ska utföras, om tandläkaren bedömer att behandlingen saknar indikation. Om patienten inte följer tandläkarens råd och anvisningar och därmed äventyrar behandlingens slutresultat, föreligger sakligt skäl för att avbryta den påbörjade behandlingen.

Undantag från självbestämmanderegeln gäller endast i de fall då patienten på grund av sin låga ålder, kognitiva förmåga eller sjukdom inte kan fatta beslut om sin hälsa. I sådant fall ska tandläkaren informera patienten utifrån patientens förutsättningar och därtill inhämta informerat samtycke från den som företräder patientens förmodade vilja. Patientens integritet är däremot alltid okränkbar.

Tandläkaren har också en självklar integritet. Om patienten eller patientens ledsagare uppträder kränkande, hotfullt eller utövar våld mot någon i behandlingsteamet kan behandlingen avbrytas omgående eller så snart förhållandena medger. I en sådan situation kan patienten kan förvägras behandling utan hänvisning till annan tandläkare.

”Tandläkaren ska med hjälp av sina kunskaper och erfarenheter informera patienten om det aktuella tillståndet och de vårdalternativ som finns.”

4. Tandläkarens förhållningssätt till patienten ska bygga på principen om människors lika värde och får inte påverkas av för vården ovidkommande förhållanden.

Kommentar:

Riktlinjen baserar sig på den humanistiska människosynen och har sin motsvarighet i FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Tandläkaren ska aldrig utsätta en patient för diskriminerande behandling eller bemötande. Med för vården ovidkommande förhållanden avses exempelvis patientens kön, könsidentitet eller könsuttryck, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuella läggning, ålder, politiska åsikt, fysiska eller psykiska sjukdom, livsåskådning eller sociala ställning.

”Riktlinjen baserar sig på den humanistiska människosynen och har sin motsvarighet i FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna.”

Tandläkaren kan ha personliga grunder för att inte åta sig att behandla en patient eller för att avbryta en behandling, som redan har inletts. Det skall i så fall gälla interna förhållanden mellan patienten och tandläkaren. Det får inte ens kunna misstänkas att avbördandet beror på sådana förhållanden som nämns i denna riktlinje. I tandvården betyder detta att varje människa skall erbjudas den vård han eller hon behöver. Vården skall uppfylla tandvårdslagens intentioner.

5. Tandläkaren ska då det är motiverat anlita annan sakkunskap och tillmötesgå patientens eller närståendes rimliga önskemål att få en ny bedömning.

Kommentar:

Om en tandläkare saknar tillräcklig kunskap eller erfarenhet av en behandling, ska patienten informeras om detta. Annan tandläkare som har dessa kunskaper eller kan ge den vård patienten behöver ska föreslås. Tandläkaren ska ta kontakt med sin kollega och förvissa sig om att denna är beredd att genomföra den aktuella behandlingen. Liknande förfarande kan tillämpas om patienten önskar ny bedömning av föreslagen behandling.

Remissförfarandet är ett uttryck för tandläkarens omtanke om patientens hälsa och välbefinnande och en indikation på att tandläkaren är medveten om sina yrkesmässiga begränsningar, vilket är en trygghet för patienten. För den som mottar en remiss innebär det att först och främst ta ställning till den frågeställning remissen innehåller och därefter, i samförstånd med remittenten och patienten, utföra behandling. För jourtandläkare gäller att ge den akuta vård som patientens tillstånd kräver och uppmana patienten till fortsatt uppföljning och behandling.

”Remissförfarandet är ett uttryck för tandläkarens omtanke om patientens hälsa och välbefinnande.”

6. Tandläkaren har tystnadsplikt avseende den information om patienten som framkommer under yrkesutövningen och ska beakta patientens rätt till sekretess.

Kommentar:

Tystnadsplikten nämndes redan i den hipokratiska eden från tiden 400 f Kr där det sägs: "Vad jag under min yrkesutövning än hör och ser bland människor av den beskaffenheten att det måhända icke bör spridas, skall jag förtiga och betrakta som osagt". Tystnadsplikten är lagfäst och riktlinjen tas med här för att betona att ett brott mot lagen i detta stycke även är ett brott mot en etisk grundregel, vilken existerar för att värna om patientens integritet och således har full giltighet även i vår tid.

"Tystnadsplikten är lagfäst och tas med här för att betona att ett brott mot lagen i detta stycke även är ett brott mot en etisk grundregel."

Tystnadsplikten gäller i såväl professionella som offentliga rum, samt på sociala medier och i andra informationskanaler. Det är viktigt att tänka på att även aidentifierad information måste behandlas med försiktighet för att inte äventyra sekretessen.

Tandläkaren får inte utnyttja sin ställning för att inhämta annan information än den som är relevant för den aktuella behandlingssituationen.

Om det för patientens väl krävs att information lämnas ut till myndigheter, får tystnadsplikten brytas.

7. Tandläkaren får inte låta sig påverkas av otillbörligt förvärvsbegär och ska utföra den undersökning och föreslå den behandling som ter sig berättigad.

Kommentar:

Tandläkaren ska agera hedersamt i förhållande till sin patient och därmed bidra till att stärka allmänhetens förtroende för tandläkarkåren och dess yrkesutövning. Förtroendet är av fundamental betydelse för att tillgodose patientens behov av trygghet i vården.

Tandläkare ska varken av kollegor eller andra kräva eller motta ersättning för att hänvisa eller ta emot en patient. Tandläkaren ska inte heller betala någon form av ersättning för att få patienter hänvisade till sig.

Av journalföringen ska framgå att underlaget för behandlingen tydligt visar att vare sig över- eller underbehandling har skett.

Tandläkarens agerande ska i ett vidare perspektiv bidra till befolkningens hälsa och välbefinnande och en positiv attityd till tandvård.

”Tandläkaren ska agera hedersamt i förhållande till sin patient och därmed bidra till att stärka allmänhetens förtroende för tandläkarkåren.”

”Tandläkaren ska eftersträva ett gott samarbete med alla medarbetare inom tandvården.”

8 ■ Tandläkaren ska utan att frånga patientens intressen respektera sina kollegors och andra vårdgivares arbete och integritet.

Kommentar:

Tandläkaren ska stödja och hjälpa kollegor och andra vårdgivare samt undvika tal eller handling som menligt kan inverka på deras verksamhet eller person. Tandläkaren ska eftersträva ett gott samarbete med alla medarbetare inom tandvården.

Tandläkaren ska respektera sina kollegors arbete och undvika att skada kollegors relationer till sina patienter. Tandläkaren ska utgå ifrån att kollegor och annan vårdpersonal i sin yrkesutövning arbetar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Om tandläkaren finner anledning att betvivla att så är fallet, bör tandläkaren informera sig om den utförda vården. Om det är uppenbart att allvarliga brister föreligger ska tandläkaren medverka till att drabbade patienter får ett adekvat omhändertagande. Det är tandläkarens skyldighet att medverka till att missförhållanden uppmärksammas hos relevant instans eller myndighet.

9 ■ Tandläkaren ska marknadsföra sig själv, sin yrkesutövning och yrkeskåren på ett korrekt, sakligt och respektfullt sätt.

Kommentar:

Tandläkaren ska inte använda påträngande marknadsföring. Marknadsföring får inte heller vara vilseledande eller väcka orealistiska förhoppningar hos patienten. Tandläkaren ska marknadsföra sig själv och sin verksamhet korrekt och sakligt och tandläkaren får inte framhålla sig själv som skickligare än sina kollegor. Om värderande uppgifter framgår av marknadsföringen, måste uppgifterna kunna styrkas. En tandläkare ska aldrig garantera ett visst behandlingsresultat. Om prisangivelser eller prisjämförelser anges måste det tydligt framgå vad priset inkluderar.

Tandläkaren får inte använda specialitetsbe-teckningar som inte finns upptagna i förteckningen över specialiteter eller ange särskild inriktning eller intresseområde på ett sådant sätt att det kan förväxlas eller sammanblandas med specialitet. Det ska vara möjligt att profilera sig, men tandläkaren får inte framhåva sig själv i jämförelse med andra tandläkare eller göra jämförande påståenden om odontologisk eller medicinsk skicklighet.

Tandläkaren ska alltid sträva efter att vara en god ambassadör för tandvården. Den marknadsföring tandläkaren ägnar sig åt ska garantera allmänheten adekvat information samt upprätthålla en god och värdig anda inom tandläkarkåren.

”Tandläkaren ska marknadsföra sig själv, sin yrkesutövning och yrkeskåren på ett korrekt, sakligt och respektfullt sätt.”

Tips på litteratur och länkar

På Tandläkarförbundets hemsida finns en litteraturlista samt tips på länkar för den som vill fördjupa sig i ämnet etik. Där finns också bakgrunden till de etiska riktlinjerna.

Webblänkarna uppdateras kontinuerligt.

www.tandlakarforbundet.se

Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer

Tandläkarens uppdrag är i grunden ett moraliskt företag. De etiska riktlinjerna bör utgöra normen för en ansvarskännande tandläkares handlande och uppträdande. Riktlinjerna bygger på god sed och hävd inom tandläkarkåren. De ställer krav på vetenskaplig kunskap och praktisk yrkeskompetens samt klokhet, gott omdöme och reflekterande värderingar. Förbundets medlemmar förväntas följa de etiska riktlinjerna och ska inte medverka i sådan vård där dessa riktlinjer inte kan följas. Den här skriften tar upp de etiska riktlinjerna med fördjupande kommentarer.

Sveriges Tandläkarförbund arbetar även med etiska frågor genom att:

- arrangera Etikdagen
- informera medlemmarna om principiellt viktiga ansvarsärenden
- via förbundets expertgrupp erbjuda medlemmarna stöd i de odontologiska delarna av ansvarsärenden
- arbeta för att effektivisera Lex-Maria-systemet
- bevaka IVO:s handläggning av patientklagomål

Information på förbundets hemsida, www.tandlakarforbundet.se
© Sveriges Tandläkarförbund 2014

Sveriges Tandläkarförbund

Box 1217 · 111 82 Stockholm · Tel 08-666 15 00 · Fax 08-662 58 42
kansli@tandlakarforbundet.se · www.tandlakarforbundet.se